

tractu separandi, se exponeret periculo faciendi matrimonium sacrilegum vel nullum. Porro tali periculo se exponere non licet. Ergo.

CAPUT SECUNDUM.

DE PROPRIETATIBUS MATRIMONII.

Proprietas matrimonii, quæ numerari solent, sunt bonitas, unitas et firmitas, seu indissolubilitas.

ARTICULUS PRIMUS.

DE BONITATE SEU HONESTATE MATRIMONII.

Plures hæretici, quorum existentiam prædixerat B. Paulus, I Tim. iv, 3, adversus honestatem nuptiarum insurrexerunt: scilicet, 1° *Simon Magus*, qui negabat dari actiones ex se bonas aut malas, et feminis indifferenter uti permittebat. 2° *Saturninus*, qui arbitrans hominem in vita præsentis sub tyrannica potestate diabolorum semper esse, docebat actus ad procreationem alterius hominis tendentes crudelitatem redolere. 3° *Tatianus*, qui male intelligens hæc verba B. Pauli, Galat. vi, 8, *Qui seminat in carne sua, de carne et metet corruptionem*, dicebat omnia opera carnis ex natura sua esse mala. 4° *Marcionitæ* et postea *Manichæi*, duo admittentes principia, contendebant actum matrimonii esse mali principii effectum proindeque malum. 5° *Priscilianistæ*, in quarto sæculo, et *Albigenses*, in duodecimo, eundem fere tenebant errorem. Contra quos omnes sit.

PROPOSITIO.

Matrimonium in se spectatum est bonum et honestum.

Prob. 1° *Script. sacra*. Gen. i, 27 et 28: *Deus masculinum et feminam creavit eos, benedixitque eis, et ait: Crescite et multiplicamini*. Cap. ii, 24: *Relinquet homo patrem suum et matrem, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una*. Patet his verbis conjugium a Deo fuisse insti-

tutum ac benedictum, et ab Adamo laudatum. Deuter. xxv, 5, *Deus jubet ut frater uxorem fratris sui absque liberis defuncti suscipiat*. Ergo.

B. Paulus, I Cor. vii, 27: *Alligatus es uxori? noli quærere solutionem... si autem acceperis uxorem, non peccasti. Et si nupserit virgo, non peccavit*. Hebr. xiii, 4: *Honorabile connubium in omnibus, et thorus immaculatus*: unde et ipse Christus in Cana nuptiis adfuit. Constat igitur Scriptura matrimonium ex se nihil habere inhonesti.

2° *Traditione*. Quando prodierunt errores supra recensiti, concilia et SS. Patres contra illos insurrexerunt, videlicet concilium Gangrense, an. 376, can. I: *Si quis nuptias accuset... sit anathema*. » Conc. Tolet. I, can. 21: *« Si quis crediderit conjugia hominum, quæ secundum Dei legem fiunt, esse execrabilia: anathema sit. » Tertull. adversus Marcionem, l. 1, cap. 29: « Inimice conjugium spurcitæ nomine accusatur, in detractionem Creatoris, qui conjugium pro rei honestate benedixit ad incrementum generis humani. » Idem habent S. Clemens Alex., l. 3 Strom. S. Aug., l. de Bono conjugii, etc.*

3° *Ratione*. Nam 1° Deus utrumque non fecisset sexum si commixtio sexuum nunquam esset licita. 2° Id honestum est, ad quod natura bene ordinata inclinatur: atqui natura bene ordinata inclinatur ad perpetuitatem speciei, proindeque ad sexuum commixtionem. 3° Non licet vocare inhonestum quod ab omnibus habetur et semper habitum est ut honestum; porro matrimonium ab omnibus habetur et semper habitum est ut honestum. 4° Matrimonium a Christo ad dignitatem sacramenti fuit elevatum, ut fide constat: ergo ex natura sua non est inhonestum. Ergo.

Dices 1° cum Apostolo, Rom. viii, 8: *Qui in carne sunt, Deo placere non possunt*.

R. Dist. textum. Qui secundum carnem vivunt, Deo placere non possunt, *conc.*; qui matrimonio legitimo utuntur, Deo placere non possunt, *nego*. Ibi enim de matrimonio non agitur, ut ex toto contextu evidenter patet. Ergo.

Inst. 1° Idem Apostolus, I Cor. VII, ait : *Bonum est homini mulierem non tangere.*

R. Nego conseq. Evidens quippe est Apostolum commendare felicitatem eorum qui vitam in cœlibatu ducunt, et tribulationes carnis aliasque tentationes ex matrimonio provenientes non experiuntur, licet aliter sentire videatur *S. Hieron.*, lib. 1 contra Jovinianum; nam in eodem capite B. Paulus pluries exhibet matrimonium ut bonum, licitum et honestum, v. g., *ÿ. 2* : *Propter fornicationem, unusquisque suam uxorem habeat, et unaqueque suum virum habeat.* Ergo.

Inst. 2°. Eodem capite, *ÿ. 6*, B. Paulus adjungit : *Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium* : ergo arbitratur matrimonium esse malum.

R. Nego conseq. Hæc enim verba, *secundum indulgentiam*, non indicant veniam proprie dictam pro peccatis, sed permissionem, per oppositionem ad imperium; alioquin Apostolus sibi contradiceret, cum variis in locis matrimonium exhibuerit tanquam bonum et licitum. Et præterea, veniam concederet pro culpis admittendis, siquidem de matrimonio contrahendo agitur : porro repugnat dari veniam pro culpis admittendis; tunc enim nihil aliud esset quam dare licentiam peccandi : ergo, ex ipsismet verbis nobis objectis, constat matrimonium in se spectatum esse bonum et honestum.

Difficultas ex propagatione peccati originalis petita in Tractatu de Peccatis solvitur.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE UNITATE MATRIMONII.

Unitati matrimonii adversatur polygamia, quæ est status mulieris plures viros, vel unius viri plures uxores habentis. Potest esse simultanea vel successiva : hinc duo paragraphi.

§ I. — De polygamia simultanea.

Certum est statim mulieris plures viros simul habentis cum lege naturali pugnare; præcipuis enim matrimonii finibus adversatur, scilicet, generationi prolis et bonæ ejus educationi : 1° generationi, ut constat exemplo mulierum perditarum, quæ cum pluribus viris commiscetur, et ordinarie sunt infecundæ; 2° bonæ educationi, siquidem pater est incertus, ac proinde nullus sufficientem habeat curam prolis quam non potest certo credere esse suam. Unde omnes gentes ab hujusmodi statu abhorruerunt, et conjunctio unius mulieris simul cum pluribus viris nulli habita est ut legitimum matrimonium.

Polygamia igitur proprie dicta, et prout vulgo intelligitur, est status viri plures uxores simul habentis; quæstio est an talis polygamia sit licita, an vero jure naturali aut divino positivo vel utroque simul prohibeatur.

Calvinus contendit eam utroque jure adeo prohiberi, ut veteres sancti Patriarchæ, qui plures habuerunt uxores, fuerint legis naturæ violatores.

Contra vero Lutherus docuit hanc polygamiam nec jure naturali, nec lege Evangelica stricte prohiberi; unde ipse *Lutherus, Melancthon, Bucer* et quinque alii ejusdem sectæ doctores permiserunt, anno 1539, Landgravio Hesiæ ut vivente conjuge a qua abhorrebat, aliam duceret. Vide *Bissuet, Hist. des Variations*, lib. 6, n. 9.

Inter catholicos, nonnulli, ut *Maldonat, Simonet, Sardagna* et *Baston*, dicunt polygamiam legi naturali et finibus matrimonii non repugnare, solaque lege Evangelicæ prohibitam esse : unde concludunt sanctos Patriarcha non peccasse plures uxores accipiendo, nec ulla dispensatione Dei opus habuisse.

Alii vero cum *S. Thoma*, *Suppl. quæst. 65, art. 1*, contendunt polygamiam primariis legis naturalis principiis circa matrimonium non adversari; hæc quippe principia, seu finis essentialis matrimonii, sunt generatio et educatio prolis : at qui polygamia generationi et educationi prolis essentialiter non adversatur : non generationi, ut ratione

et experientia constat; non pariter educationi prolis, siquidem unus paterfamilias liberis ex diversis uxoribus provenientius educandis absolute sufficere potest: ergo.

Unde SS. Patres veteres Patriarchas totis viribus defenderunt adversus Manichæos aliosque hæreticos, et dicebant, v. g., cum *S. Aug.*, lib. 22 contra Faustum, c. 47: « Quæ cum ita sint, quid tandem criminis est quod de pluribus simul habitis uxoribus objicit sancto viro Jacob? Si naturam consulas, non lasciviendi, sed gignendi causa illis mulieribus utebatur: si præceptum, nulla lege prohibebatur. »

Iidem theologi docent, et nos cum illis probabilis æstimamus, polygamiam simultaneam præceptis secundariis legis naturalis contrariam esse: principia secundaria ea sunt quæ in essentiis rerum non fundantur, sed ab ordine a Deo libere electo fluunt: atqui polygamia hujusmodi ordini et voto naturæ adversari videtur. 1° Deus non plures, sed unicam creavit uxorem Adamo, et Adamo dixit, Gen. II, 24: *Relinquet homo patrem suum et matrem, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una.* 2° Qui plures ducit uxores, voluptatis illecebris potius quam desiderio posteritatis ordinarie attrahitur. 3° Educationi multorum liberorum non tam facile invigilare potest. 4° Mulieres in eo casu non sunt totius domus rectrices et dominæ. 5° Inter eas frequenter nascuntur invidiæ et dissensiones. 6° Uxor totam viro se tradit; nonne æquum est ut vir similem ei fidelitatem promittat? 7° Tot nascuntur viri quot mulieres, et ordinarie paulo plures viri: sufficienter ergo ostendit sapientissimus naturæ humanæ conditor se voluisse *ut unusquisque suam uxorem habeat, et unaquæque suum virum habeat*, I Cor. VIII, 2. Ergo.

His notatis, sint propositiones sequentes:

PROPOSITIO PRIMA.

Tempore Patriarcharum licitum erat plures simul habere uxores.

Prob. 1° Deuteron. XXI, 15: Si habuerit homo uxores

duas, unam dilectam et alteram odiosam, et fuerit filius odiosæ primogenitus, volueritque substantiam suam inter filios suos dividere, non poterit filium dilectæ facere primogenitum et præferre filio odiosæ, sed filium odiosæ cognoscat primogenitum. Certe ibi agitur de viro qui plures habet uxores et nulla est nota improbationis: ergo tempore Moysis hæc matrimonia erant licita.

2° Si licitum non fuisset viris plures simul habere uxores, Prophetæ a Deo suscitati, qui scelera populi libera voce proclamabant, circa talia conjugia tam frequentia non tacuissent: attamen ea nunquam improbaverunt; imo de iis continua fit mentio sicut de re consueta et licita. Sancti viri plures ducunt uxores, et inter eorum filios nulla est distinctio; omnes ut æqualiter legitimi habentur: quod patet exemplo filiorum Jacob et filiorum David, etc. Ergo.

Notandum est quasdam mulieres apud Hebræos vocatas fuisse concubinas, sed eo nomine vere intelligebantur uxores, quæ erant secundi ordinis, sine solemnitate ducebantur, dotem non habebant, primariæ uxoris erant ancillæ, etc. Ergo.

An autem veteres Patriarchæ dispensationem Dei generalem aut specialem habuerint, non liquet. Plures theologi dicunt talem dispensationem necessariam non fuisse, quia polygamia, licet minus perfecta, nulli tamen legi naturæ stricte opponitur. Ita Theologia Lugdunensis et Theologia Rothomagensis. Alii vero communius, arbitantes polygamiam secundariis legis naturæ præceptis dominio Dei subjectis adversari, contendunt omnibus opus fuisse dispensatione speciali, vel saltem generali, quæ, semel concessa, usque ad revocationem perseveravit. Fatendum est nullum in tota Scriptura reperiri vestigium hujusmodi dispensationis: unde non parum firmatur sententia eorum qui necessitatem ejus negant. Sed in hac ipsamet hypothesis, dicendum est Deum legem primæ institutionis relaxasse erga cunctos homines.

PROPOSITIO SECUNDA.

Christus Matrimonium ad primævam institutionem revocans, polygamiam simultaneam omnino prohibuit.

Hæc propositio adversus *Lutherum, Melancthon* aliosque supra citatos militat; et est de fide, ut pote definita in concil. Trident., sess. 24, can. 2: « Si quis dixerit licere » Christianis plures simul habere uxores, et hoc nulla » lege divina esse prohibitum; anathema sit. »

Prob. 1º Scriptura sacra. Matth. XIX, 9; Marc. X, 11, et Luc. XV, 18: *Omnis qui dimittit uxorem suam et aliam ducit, mœchatur*: porro si homo qui, priore uxore dimissa, aliam ducit, mœchatur, a fortiori qui, ea reteuta, aliam duceret.

Præterea, Christus, Matth. XIX, 4, 5, 6, respondet Pharisæis cum interrogantibus an liceret homini quacumque ex causa uxorem dimittere: *Non legistis quia qui fecit hominem ab initio, masculum et feminam fecit eos? et dixit: Propter hoc dimittet homo patrem et matrem, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una. Itaque jam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* Nonne videtur Christum his verbis matrimonium ad primævam institutionem revocare? at in primæva institutione duo tantum erant in carne una: ergo.

B. Paulus, I Cor. VII, 2: Unusquisque uxorem suam habeat, et unaquæque suum virum habeat. Non dixit, *uxores habeat*: hic et in aliis locis jura et munia viri ac mulieris æquiparat: vir ergo unius uxoris sicut uxor unius viri esse debet. Ergo.

Prob. 2º ex SS. Patribus. S. Ambros., lib. 1 de Abraham, cap. 7: « Non licet tibi, uxore vivente, aliam ducere; nam et aliam quærere, cum habeas tuam, crimen est adulterii. »

Unanimi ore omnes SS. Patres, cuncta concilia, universi theologi et constans fidelium persuasio semper docuerunt simultaneam polygamiam lege divina esse prohibitam. Ergo.

Datur igitur lex divina, constituens vinculum prioris matrimonii ut impedimentum matrimonium dirimens. Lex ista ad infideles ipsos probabilius spectat, adeo ut qui post inita matrimonia in infidelitate convertuntur, priorem conjugem tantum retinere possint.

Dices: Narratur apud *Socratem*, l. 4 Hist., cap. 31, Valentinianum imperatorem duas simul habuisse uxores, ac propterea tulisse legem qua *cullibet* volenti liceret *duas uxores habere legitimas*. Similiter Gregorius II, ep. 14 ad Bonif. cuidam permisit secundam habere uxorem propter prioris ægritudinem. Ergo.

R. Nego consequens et conseq. Nam 1º *Socrates* non est multum fide dignus, ut pote in variis locis historiæ suæ falsum narrans; 2º alii auctores ecclesiastici et profani eodem tempore viventes, nihil de duabus uxcribus Valentiniani et lege ab ipso hac occasione lata referunt; 3º sancti Patres, ut *S. Hieronymus* et *S. Aug.*, polygamiam simultaneam pluribus in locis damnantes, eum minime redarguunt, quod tamen non omisissent; 4º si Gregorius II cuidam permisit secundam habere uxorem, quod non constat, judicabit prius matrimonium, ob impotentiam prioris uxoris, fuisse nullum, et tunc evanescit difficultas. Ergo.

§ II. — De polygamia successiva seu de secundis nuptiis.

Secundas nuptias proscribent Montanistæ et Novatiani. *Secundas nuptias pro fornicationibus habent*, ait *S. Aug.* de Montanistis, lib. 2 de Hæres., cap. 26. *Unum matrimonium, novimus, sicut unum Deum*, inquit *Tertul.* factus Montanistæ, de Monogamia, cap. 1. Novatiani eos qui secundum matrimonium iniissent, a sacris mysteriis arcebant, dicit *Theodoretus*, l. 3 de Hæreticorum fabulis. Contra quos sit

PROPOSITIO.

Secundæ nuptiæ tam mulieri quam viro licitæ sunt sub lege Evangelica.

Hæc propositio est de fide.

Prob. 1º Scriptura sacra. I Cor. VII, 39: *Mulier alligata*

est legi (matrimonii) quanto tempore vir ejus vivit: quod si dormierit vir ejus, liberata est; cui vult nubat, tantum in Domino. Ergo mulier, defuncto viro, ad alias nuptias transvolare potest, a *fortiori* et vir, mortua uxore sua. Ergo 1°.

2° *Ex SS. Patribus. S. Amb.*, lib. de Viduis, cap. 11: « Non prohibemus secundas nuptias, sed non probamus » sæpe repetitas; non enim expedit quidquid licet. » *S. Hieronym.*, Epist. 30 Apolog. pro Libris contra Jovinianum: « Non damno bigamos, imo nec trigamos, et si » dici potest, octogamos. » Eodem sensu locuti sunt alii Patres adversus hæreticos secundas nuptias damnantes. Ergo 2°.

3° *Ratione.* Secundæ nuptiæ sunt licitæ, si nulla lege prohibeantur: atqui nulla lege prohibentur: 1° non lege naturali, finibus enim matrimonii non pugnant; neque 2° lege mosaica, nam, e contra, frater tenebatur viduam fratris sui sine semine defuncti ducere; neque 3° lege Evangelica, ut patet ex verbis B. Pauli supra citatis; neque 4° lege ecclesiastica, cum Ecclesia secundas, tertias, quartas, etc., nuptias benedicat; neque 5° lege civili, antiqua aut recentiori, ut omnibus notum est. Ergo 3°, etc. Aliunde, etc. Ergo

Quoniam tamen nuptiæ repetitæ in aliquam suspicionem libidinis inducunt, 1° concilium Neocæsariense, anno 314, aliaque concilia decreverunt bigamos pœnitentiæ esse subjiciendos; 2° prohibuerunt ne presbyteri convivio nuptiali bigamorum adessent; 3° statuerunt bigamos Ordinibus sacris idoneos non esse et velut irregulares habendos; 4° plures sancti Patres, ut *S. Basilius*, Epist. ad Amphilon. *Origenes*, *S. Chrysost.* secundas nuptias sæpius vituperaverunt, ut statum perfectioni Christianæ minus congruentem, a sublimiori gradu in cœlo excludentem, ad viliora pecora homines proximantem, a fornicatione parum differentem, etc. Verum nullibi pronuntiarunt talia conjugia esse irrita, vel ratione sui prohibita.

Hinc, nisi peculiare causæ aliud suadeant, qui statum viduitatis Christianæ servant, multo melius faciunt.

ARTICULUS TERTIUS.

DE FIRMITATE SEU INDISSOLUBILITATE MATRIMONII.

Duplex distinguitur matrimonii dissolutio, una scilicet quoad vinculum, et altera quoad torum vel cohabitationem. Prior, quæ vocatur proprie dicta, reddit sponsis plenam libertatem alias celebrandi nuptias. Posterior dicitur improprie dicta, et quamvis eximat sponso ab obligatione debitum reddendi, vel etiam cohabitandi, integrum tamen relinquit vinculum.

Plurima gravis momenti hic discutienda occurrunt, videlicet, 1° an et quo jure matrimonii vinculum sit indissolubile; 2° an matrimonii vinculum per libellum repudii dissolveretur apud Judæos; 3° an dissolvi possit apud infideles; 4° an apud Christianos per adulterium; 5° an per solemnem religionis professionem; 6° an per summi Pontificis dispensationem; 7° quid sentiendum sit de separatione quoad torum et cohabitationem.

§ 1.— An et quo jure Matrimonii vinculum sit indissolubile.

In confesso est apud omnes Christianos matrimonium non esse, aliorum instar contractuum, ad voluntatem contrahentium rescindibile; verum inter eos controvertitur an jure naturali aut divino vinculum ejus sit perpetuum.

Certum est matrimonii dissolubilitatem primis legis naturalis principiis non adversari; essentialiter enim generationi et educationi prolis non opponitur, et aliunde Deus, qui a primis legis naturalis principiis dispensare non potest, divortium olim permisit, *ut ex dicendis constabit.* Ergo.

Quæstio est igitur an divortium legi divinæ positivæ et secundariis legis naturalis principiis adversetur.

PROPOSITIO PRIMA.

Matrimonium consummatum generatim est jure divino indissolubile.

Hæc propositio est de fide.

Prob. 1° Scriptura sacra. Matth. XIX, 6: Quod ergo
10.

Deus conjunxit, homo non separet. Matth. x, 11 : Quicumque dimiserit uxorem suam et aliam duxerit, adulterium committit super eam; et si uxor dimiserit virum suum et alii nupserit, mœchatur. Luc. xvi, 18 : Omnis qui dimittit uxorem suam et aliam ducit, mœchatur, et qui dimissam a viro ducit, mœchatur. Verba quicumque et omnis sunt generalia. Ergo.

B. Paulus, Rom. viii, 2 : Mulier, vivente viro, alligata est legi, etc.; I Cor. viii, 10 : Præcipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere: quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari, et vir uxorem non dimittat. Ergo.

Prob. 2º concil. Trid., sess. 24, in initio : « Matrimonium » perpetuum indissolubilemque nexum primus humani » generis parens divini Spiritus instinctu pronuntiavit, cum » dixit : Hoc nunc os ex ossibus meis et caro de carne » mea. »

Prob. 3º. Omisso casu adulterii, de quo infra dicemus, omnes sancti Patres unanimiter docent vinculum matrimonii lege evangelica esse prorsus indissolubile. Ergo.

Diximus 1º generatim, ut excluderemus casum adulterii, quia de illo specialiter tractaturi sumus.

Diximus 2º consummatum, quia non ita constat matrimonium ratum et non consummatum dissolvi non posse, ut ex dicendis patebit.

Dices : Principes Christiani, ut Constantinus Magnus, Theodosius, Justinianus, consentiente aut saltem non reclamante Ecclesia, approbarunt divortium : ergo tunc credebatur matrimonii vinculum dissolvi posse.

R. 1º. Plurimi dicunt præfatas leges solam separationem quoad torum respexisse, aut divortium causa adulterii : at in utroque casu nihil statutum fuisset propositioni nostræ adversarium.

R. 2º. Falsum est Ecclesiam non reclamasse; plurima enim sunt SS. Patrum testimonia quibus constat illam semper docuisse matrimonium lege divina indissolubile esse, quamvis divortium humanis legibus permitteretur. Sic S. Hieronym., Epist. 84 ad Oceanum : « Aliæ sunt leges

» Cæsarum, aliæ Christi; aliud Papianus, aliud Paulus » noster præcipit. »

S. Ambros., lib. 8 in Evang. S. Lucæ, in cap. xvi : « Dimittit ergo uxorem quasi jure, sine crimine, et pu- » tas id licere, quia lex humana non prohibet; sed divina » prohibet. »

S. Aug., lib. 1 de Nuptiis et Concupisc., cap. 10, loquens de divortio, ait : « Quod si quisquam fecerit, non » lege hujus sæculi.... sed lege Evangelii reus est adul- » terii. » Ergo, etc.

PROPOSITIO SECUNDA.

Dissolubilitas Matrimonii quoad vinculum secundariis legis naturalis principiis adversatur.

Prob. natura conjugii, amore ac necessitate prolis, et incommodis ex divortio secuturis.

1º Natura conjugii; conjugium enim non est contractus aliis contractibus similis : postulat æquitas, si contractus dissolvatur, et una pars non plus lædatur quam altera : at si matrimonium dissolvatur, mulier necessario plus læditur quam vir, siquidem oculis omnium manet despecta : ergo 1º

2º Amore ac necessitate prolis; non tantum enim susceptos filios educant parentes, sed eos regunt, consiliis adjuvant, tum in professione eligenda, tum in ea exercenda, tum in matrimonio contrahendo, tum in familia gubernanda; eos visitant, ab eis visitantur, et sic dulcissima hinc et inde firmantur dilectionis ac benevolentiae vincula; quod sic advertit Rousseau, Émile, t. 2 : « Les enfants » forment un nœud vraiment indissoluble entre ceux qui » leur ont donné l'être, et une raison naturelle et invincibile contre le divorce. Des objets si chers, dont aucun » d'eux ne peut s'éloigner, les rapprochent nécessairement. » C'est un intérêt commun si tendre, qu'il leur tiendrait » lieu de société, quand ils n'en auraient point d'autres. » Præterea, saltem valde utile est ut ambo conjuges curam prolis habeant : at in casu divortii unus tantum et sæpe sola mater curam illam haberet.

3° *Incommodis ex divortio secuturis.* Etenim 1° matrimonia ideo communius sunt infelicia quia in iis contrahendis plus valet libido quam ratio, plus terrestris affectio quam virtutis respectio; præcipitanter et incaute ineuntur: quid ergo fieret si ob molestias postea deprehensas a conjugate discedere liceret? 2° Societatis domesticæ maxime interest ut conjuges mutuis obsequiis se invicem præveniant, defectus alter alterius patienter ferant et multa sibi condonent: ad hæc autem sustinenda matrimonii indissolubilitas vehementer excitat. Contra vero spes divortii ad dissensiones, jurgia, adulteria evidenter provocaret, qui enim flamma extranea semel arderet, paratam semper haberet viam matrimonium sibi onerosum disrumpendi, scilicet vituperationes, contumelias, verbera, adulterium, etc. 3° Si vel in uno casu divortium proprie dictum admittatur, casus similes aut quasi similes frequenter occurrent, et cuncta mala superius descripta advenient. Ergo. 4° Talia esse divortii faciliter admissa incommoda probavit experientia; divortium quippe jam introductum in Codice civili, anno 1803, admissum est non quidem ut bonum in se, sed velut remedium corruptioni morum præparatum. « Le divorce en lui-même ne » peut pas être un bien; c'est le remède d'un mal, » aiebat *Treilhard*, in oratione publica pro lege divortii coram legislatoribus habita, *Code civil et discours*, t. 1, p. 216, et tamen innumera inde orta sunt mala. Contra irreligiosam et immoralem hanc legem undique conclamatum est, donec die 8 maii 1816 abolita fuerit. In illam jam fortiter insurrexerant anno 1803 plurimi oratores, inter quos *Carion-Nisas*, coram tribunatu; contra illam antea scripserat *Nougarède*, et postea scripsit *D. de Bonald*, qui exhibuit divortium ut societati noxium. Ergo.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. Per quam causam nascuntur contractus, per eam et solvuntur: ergo matrimonium, sicut aliæ conventiones, per mutuum consensum solvi potest.

R. Nego conseq. et paritatem. Ratio disparitatis est, quod alii contractus perpetuitatem non exigant, sicut matrimonium; nihil enim obstat quominus venditio, locatio, etc., dissolvantur: contra vero multæ gravesque rationes postulant ut matrimonium sit constans ac perpetuum. Ergo.

Obj. 2°. Ab omni contractu sub conditione tantum inito resilire licet, quando conditiones appositæ non implentur: at quicumque matrimonium ineunt, nonnullas semper subaudiunt conditiones, nempe fidelitatem, dilectionem, indolem congruentem, etc.: ergo, saltem ubi conditiones illæ non implentur, a matrimonio per divortium resilire licet.

R. 1°. *Nego majorem*, propter generalitatem ejus. Aliquando enim conditiones contractui appositæ sunt tantum accessoriæ, id est, partes quidem impellunt, sed earum consensus substantialiter non afficiunt: omnes autem factentur a contractu, in eo casu, resilire non licere defectu hujusmodi conditionum. Ergo.

R. 2°. *Nego min.* Hypothesis namque maximis incommodis obnoxia, admitti non potest: atqui talis est hypothesis nobis objecta; ea enim semel admissa, cuncta matrimonia essent tantum conditionata, societas conjugalis concuteretur, familiæ turbarentur, et animi ubique forent anxii. Præterea, qui matrimonium ineunt, personam præsentem in conjugem assumunt cum spe secundi eventus, non quidem sine ullo metu infelicis exitus, sed sine conditione a qua pendeat consensus. Ergo. Absolute tamen non repugnat dari matrimonium conditionatum: de eo tractavimus; sed nulla hujusmodi admittenda est conditio, nisi clare exprimatur, propter incommoda modo recensita. Ergo.

Inst. 1°. Non raro conjugati dicunt se talem personam in conjugem noluisse, si eam perfecte novissent: ergo in eo casu matrimonium conditionate fuit initum.

R. Nego conseq. Aliud est enim dicere: Nolui nisi sub hac conditione, et aliud: Noluisssem, si hoc vel illud novissem. In priori casu, voluntas sub conditione est sus-

pensa : in posteriori vero, adest voluntatis mutatio : porro in objectione nobis proposita, exprimitur tantum mutatio voluntatis. Qui, v. g., talem uxorem absolute duxit, eam postea melius cognoscens vel onera matrimonii ægrius ferens, aperte dicit quod matrimonio jungi vel talem uxorem habere nolisset, si hæc novisset, non ostendit se non consensisse, bene vero ipsum pœnitere consensisse. Verum multos pœnitet aliquid fecisse, v. g., vendidisse, emisse, lusisse, se inebriasse; positive affirmant se id facere noluisse, si consecutaria istius actionis novissent : attamen inde non sequitur eos non consensisse : ergo *a pari*, etc.

Inst. 2°. Sæpe contingit adeo protervum, corruptum et moribus asperum esse conjugem, ut quælibet societas cum illo sit impossibilis : ergo saltem in eo casu ad divortium recurrere licet.

R. Dist. conseq. Ad divortium improprie dictum recurrere licet, *conc.*; ad divortium proprie dictum, *nego conseq.* Divortium improprie dictum est separatio corporis, habitationis et etiam honorum, *de qua mox dicturi sumus.* Omnes fatentur eam licitam esse in casu exposito. Non vero divortium proprie dictum ideo necessarium est; firmis enim argumentis probavimus matrimonium ex institutione sua perpetuum esse : principium autem clare perceptum vel demonstratum, non rejiciendum est propter quædam incommoda per accidens contingentia. Ergo.

Inst. 3°. In casibus supradictis præcipuus finis matrimonii, scilicet, procreatio prolis, jam obtineri non potest : ergo interest societatis et naturæ congruit ut prius vinculum solvatur et aliud creari possit.

R. Nego conseq. Bonum enim societatis non exigit tantum ut proles quacumque via nascatur, bene vero ut recte informetur, sicque ut vinculum matrimonii honoretur, firmum sit ac stabile. Ergo.

Inst. 4°. Natura vetat ne conjux innocens ad perpetuam castitatem damnetur. Ergo.

R. Nego ant. Privata enim incommoda patienter toleranda sunt ut bonum generale obtineatur. Aliunde, quot personæ utriusque sexus, ob circumstantias sibi non im-

putabiles, nubere nequeunt! sunt innocentes, et tamen onus perpetuæ castitatis ferre tenentur. Cur ergo magis repugnaret personas conjugatas, ob circumstantias prorsus involuntarias, ad servandam perpetuam castitatem obligari? Ergo.

Onus autem perpetuæ castitatis aliis gravius est et aliis minus grave, sed nemini vere est intolerabile; unusquisque enim prudenter in se vigilans, occasiones fugiens, sobrie, vivens et ad Deum supplex recurrens, sufficientes semper habebit vires ut se contineat. Hoc sola ratio dictat, et frequens experientia confirmat.

Libenter tamen confitemur necessariam esse revelationis auctoritatem, ut matrimonii indissolubilitas servetur in praxi; cupiditates enim adversus illam continuo pugnantes, mox prævalerent, nisi gravissimis sedarentur motivis et quadam vi externa cohiberentur; quod exemplo plurimarum gentium comprobari potest.

Apud Judæos diu matrimonium fuit indissolubile : postea Deus *ad duritiam cordis*, Matth. xix, 8, concessit eis facultatem dandi libellum repudii, Deut. xxiv, 1; *ab initio autem non fuit sic*, inquit Christus, Matth. xix, 8. Apud Romanos per quinque aut sex priora sæcula divortium fuit prorsus inauditum (*Rollin*, t. 1 et 4). Fertur Carviliam uxorem suam primum repudiasse, circa annum 321 ante Christum; deinde mos ille obtinuit, et eo frequentior evasit, quo magis corrupti erant mores. Sic pariter divortium frequens est in Anglia et multa generat mala : longe frequentius fuit apud nos tempore quo admissum est. Hinc iterum concludere licet divortium bonis moribus esse noxium ac proinde jure naturali prohibitum. Sapientissime igitur Christus illud absolute proscripsit.

§ II. — An vinculum Matrimonii per libellum repudii dissolveretur apud Judæos.

Certum est Judæos habuisse licentiam uxores suas cum libello repudii dimittendi, Deut. xxiv, 1, et hunc morem usque ad Christum perseverasse, ut constat ex Prophetis, ex Matth. xix, 3, et ex Marc. x, 2.

At inter theologos et Scripturæ sacræ interpretes controversatur an vinculum matrimonii per hujusmodi libellum dissolveretur, nec ne. Quidam, ut *Estius, Sylvius, Van-Roy*, etc., negant, dicuntque divortium eis permissum fuisse ut minus malum quod legibus non puniretur, non autem ut quid a peccato immune, et vinculum nihilominus permansisset.

Alii vero multo plures, *Sanchez, Bellarminus, Collet, Billuart*, etc., tenent vinculum matrimonii eo libello solutum fuisse: quæ quidem opinio vera nobis videtur.

PROPOSITIO.

Per libellum repudii apud Judæos, vinculum Matrimonii, Deo dispensante, solvebatur.

Prob. Lex repudium permittens sic se habet in Deuter. xxiv, 1, 2, 3, 4: *Si acceperit homo uxorem, et habuerit eam, et non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam fœditatem, scribet libellum repudii, et dabit in manibus, et dimittet eam de domo sua. Cumque egressa, alterum maritum duxerit, et ille quoque oderit eam dederitque ei libellum repudii, et dimiscrit de domo sua, vel certe mortuus fuerit: non poterit prior maritus accipere eam in uxorem, quia polluta est, et abominabilis facta est coram Domino.* Unde sic: Ex illo textu, uxor cum libello repudii dimissa alteri nubere poterat, qui maritus ejus vocabatur: at nisi vinculum prioris matrimonii solutum fuisset, mulier dimissa alteri nubens, adultera, et vir illam ducens, non maritus ejus, sed adulter vocari debuisset: ergo.

Præterea, mulier a secundo marito repudiata, a priori recipi non poterat in uxorem: porro, si, dato libello repudii, vinculum matrimonii permansisset, non prohiberetur fuisse eam recipi in uxorem, cum uxor esse non cessasset. Insuper, matrimonia cum repudiatis nullibi in Scriptura reprehenduntur, nisi in sacerdotibus, Lev. xxi, 14, et eo ipso aliis permittuntur: at certe reprehendi debuissent, si prius vinculum permansisset; nam tunc vera fuissent adulteria: adulteri autem morte plectebantur, Lev. xx, 10,

et propter solam adulterii suspicionem mulier aquis zelytypiæ amarissimis subjiçiebatur, Num. v, 14 et seq. Denique in forma libelli repudii, apud Judæos adhuc usitata, maritus declarat se uxorem suam abjicere, eamque cuicumque viro permittere: hæc permissio intelligi non potest de adulterio: ergo.

Repudium igitur non erat tantummodo minus malum; concessum quidem fuerat Judæis ob duritiam cordis eorum, ut ait Christus, et tanquam aliquid minus perfectum: sed, Deo dispensante, id est, materiam mutante, Judæi illo utentes, nullum admittebant peccatum.

Dices: In allato textu Deuter. mulier repudiata quæ alteri nupsit, dicitur polluta et abominabilis coram Domino: ergo vinculum prioris matrimonii non solvebatur.

R. Dist. ant. Dicitur polluta et abominabilis, respectu prioris viri, *conc.*; absolute, *nego ant.* Etenim mulier a viro dimissa, quæ ab alio cognita est, censetur polluta relative ad priorem. Si ad ipsum rediret, et in uxorem ejus admitteretur, daretur locus suspicandi ne maritus uxorem alteri pro tempore commodasset: unde in textu Hebraico et in versione Septuaginta Interpretum non legitur *abominabilis*, sed, *hoc est abominatio coram Domino.* Ergo.

Adhuc objicitur: 1° Malachiam redarguere Judæos, ii, 16, ex eo quod uxores suas dimitterent; 2° Christum dixisse eum qui dimissam uxorem ducit, mechari; et 3° additur matrimonium cum facultate dimittendi conjugem a fornicatione non differre.

Sed 1° Malachias redarguit Judæos qui uxores suas dimittunt sine causa, et præsertim ut alienigenas ducant; 2° Christus loquitur de eo qui dimissam uxorem ducit sub lege Evangelica, quod omnino prohibitum est; 3° ingens datur discrimen inter simplicem fornicationem et matrimonium cum facultate repudii, quia 1° repudium fieri non poterat, nisi observando conditiones præscriptas, quas summatim refert *Maldonat*, in Matth. xix; 2° liberis ex matrimonio natis providebatur; 3° solus maritus uxorem dimittere poterat, non vero uxor virum. Ergo.

Communius docent auctores dispensationem de qua hic